
УДК [351/74-053/6:005/963/1](477)

ДМИТРО ВОЛОДИМИРОВИЧ ШВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ДІТЕЙ

Одним із пріоритетних завдань, що стоять перед органами Національної поліції, є превентивна робота з дітьми (ювенальна превенція). Важливість оновлення існуючих підходів до здійснення ювенальної превенції зумовлена стрімким поширенням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, проникненням їх в усі сфери суспільного життя, появою нових тенденцій серед молоді (наприклад, збільшення суїцидальних груп у соціальних мережах, екстремальні селфі, булінг тощо), наявністю великої кількості дітей-сиріт і дітей, які виховуються у родинах, котрі знаходяться на обліку в поліції, або в родинах зі складними життєвими обставинами, дітей з населених пунктів на лінії вогню (лінії розмежування), дітей-переселенців

з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Це вимагає оновлення існуючих методів і підходів до діяльності відповідних органів та підрозділів поліції, оскільки саме від них безпосередньо залежить здоров'я, безпека та інколи життя дітей. Саме з цією метою у грудні 2017 року наказом МВС України було затверджено нову Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Необхідність прийняття нового нормативно-правового акта була зумовлена переорієнтацією діяльності підрозділів кримінального блоку, що спеціалізувалися на боротьбі зі злочинністю неповнолітніх, із репресивно-профілактичної на превентивно-виховну (соціально-сервісну) діяльність, спрямовану на роботу з дітьми категорії так званого «правоохоронного ризику», а також попередження будь-яких загроз безпеці дітей. Варто зазначити, що аналогічні підрозділи ефективно функціонують у багатьох країнах, зокрема Канаді, Великобританії, Швейцарії, Нідерландах, Естонії та Польщі, де у складі поліції існує практика «дитячої» спеціалізації підрозділів, які займаються превенцією (профілактикою) правопорушень.

Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України основними завданнями підрозділів ювенальної превенції є: 1) профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; 2) ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення з ними заходів індивідуальної профілактики; 3) участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; 4) вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорсткому поводженню з дітьми; 5) вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; 6) провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти [1]. Зважаючи на наведені вище завдання, можна дійти висновку про доцільність виокремлення таких функцій підрозділів ювенальної превенції, як охоронна, відновна, реабілітаційна, функція примирення.

Характерною особливістю реалізації підрозділами ювенальної превенції своїх функцій є віковий ценз суб'єктів: малолітні та неповнолітні, тобто особи віком до 18 років. Це вимагає від інспекторів ювенальної превенції застосування специфічних форм взаємодії з такими особами з урахуванням їх емоційної, фізіологічної та соціальної незрілості, використання різноманітних психологічних методик. У зв'язку з цим важливого значення набуває оновлення існуючих підходів до підготовки фахівців підрозділів ювенальної превенції.

Слід зазначити, що сьогодні вже здійснено цілу низку кроків у цьому напрямі, зокрема розроблено необхідні організаційно-управлінські документи та запроваджено за погодженням з Міністерством освіти і науки України у навчальні програми та плани відповідних навчальних дисциплін для всіх форм навчання в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання модулі тематики «Забезпечення прав дитини». Також узято участь у розробленні варіативної частини проекту навчального плану підготовки працівників поліції, зокрема на тему «Забезпечення прав дитини».

З метою підвищення фахової підготовки кадрів ДПД Національною поліцією України та Міжнародною програмою підвищення кваліфікації для органів кримінального розслідування Департаменту юстиції США (ICITAP) організовано навчання окремих категорій поліцейських. Програма підвищення кваліфікації складається з нормативної та варіативної частин та передбачає курс теоретичних і практичних занять, у тому числі з тематики «Попередження насильства в сім'ї», «Права людини», «Толерантність і недискримінація у роботі поліцейського», «Ефективна комунікація» тощо. Водночас типовими навчально-тематичними планами підвищення кваліфікації працівників поліції передбачено обов'язкове вивчення тематики з питань кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, зокрема з питань «Робота працівника поліції щодо захисту прав та законних інтересів дітей», «Особливості розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених неповнолітніми та відносно неповнолітніх», «Затримання та тримання під вартою неповнолітнього» та «Діти як жертви торгівлі людьми». Разом з цим протягом 2017–2019 років проведено підвищення кваліфікації поліцейських підрозділів ювенальної превенції на базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку працівників поліції.

Варто зазначити, що в рамках підготовки та підвищення кваліфікації працівників підрозділів ювенальної превенції необхідно особливу увагу приділяти вивченню таких питань: вироблення дієвого алгоритму спільних дій дільничних офіцерів поліції, слідчих, працівників підрозділів ювенальної превенції та інших поліцейських служб; налагодження чіткої взаємодії поліції з учителями, психологами, соціальними працівниками; активізація участі органів Національної поліції України у програмах ЮНІСЕФ (Дитячого фонду ООН); ознайомлення зі світовими методиками роботи з дітьми як працівників поліції, так і представників громадських організацій та окремих волонтерів. У результаті це дозволить працівникам підрозділів превенції розробляти ефективні цільові превентивні заходи, покликані попередити факти загибелі дітей, насильства щодо них, втечі з дому та злочинів у дитячому середовищі.

Важливим напрямом удосконалення роботи інспекторів ювенальної превенції є взаємодія із закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Основним завданням такої взаємодії має стати вплив на свідомість дітей, формування правомірної моделі поведінки, здійснення правової освіти дітей. Така взаємодія має відбуватися шляхом проведення інформаційних зустрічей з дітьми в дитячих навчальних закладах, під час яких мають розглядатися такі питання: «Дитина та поліція. Знайомство з роботою поліцейських», «Наслідки вчинення правопорушення. Особливості адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх», «Як запобігти домашньому насильству», «Захист від булінгу. Причини та шляхи запобігання жорстокому поводженню в дитячому середовищі», «Формування негативного ставлення до згубних звичок, які викликають залежність: тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків», «Подбай про безпеку та захисти себе від негативних ситуацій: «дитина і незнайомец», «дитина заблукала (загубилася)», «дитина сама вдома», «Попередження дитячого травматизму: на дорозі, на воді, на будівельних об'єктах, з підозрілими предметами», «Кібербезпека. Як захистити себе в Інтернет-просторі від небезпечних тенденцій: квести, екстремальні розваги, екстрім-селфі, зацепінг». У ході зазначених занять необхідно давати практичні поради щодо уникнення правопорушень як вчинених дітьми, так і щодо дітей з використанням реальних прикладів, засобів наочності, в інтерактивному форматі. Це дозволить розкрити такі важливі теми, як безпечна поведінка на дорозі та в побуті, поведінка у стресових або небезпечних ситуаціях, права дитини, запобігання та протидія насильству в сім'ї, булінгу тощо.

Підсумовуючи викладене вище, варто наголосити на важливості налагодження відкритого продуктивного діалогу учнів із працівниками поліції під час обговорення важливих правових проблем та формування їхньої правосвідомої поведінки як у школі, так і поза нею.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18> (дата звернення: 22.03.2019).

Одержано 26.03.2019